

Om Separationer og Skilsmisser i Danmark.

En statistisk Undersøgelse.

Af

Harald Westergaard.

I.

I Aarene 1875—84 var Antallet af Separationer i Kongeriget Danmark 4004 og af Skilsmisser ved Bevilling

*) Det statistiske Materiale til nærværende Afhandling, der udarbejdedes i Sommeren 1886 til Brug for Kirkeraadet, er dels indsamlet af Justitsministeriet, dels uddraget af det statistiske Bureaus Skrifter, særlig Statistiske Meddelelser 4de Bind, af Statistiske Oplysninger om Staden København (1876, 81 og 86), samt af Aarsberetningerne fra Overpræsidiets i København (Staden Københavns Regnskaber), ligesom jeg har samlet en Del Data ved at gennemgaa nogle Akter i Overpræsidentens Sekretariat. Endelig kan henvises til Nellesmann: Ægteskabs-skilsmisse ved kongelig Bevilling, Kbhvn. 1882; enkelte andre Kilder skulle nævnes nedenfor. For Udlandets Vedkommende kan navnlig henvises til en af det italienske statistiske Bureau til Brug ved forestaaende Lovarbejder udgivet Beretning: Le separazioni personali di conjugii e divorzi in Italia e in alcuni altri stati (Annali di statistica serie 3 a Vol 1 Roma 1882), hvortil slutter sig nogle senere Arbejder, saaledes Hugelmann: Die Ehetrennungen in katholischen Ländern (statistische Monatschrift IX. Jahrgang Wien 1883, jfr. ogsaa sammesteds XI. Jahrgang 1885 S. 1 og 447) og Bertillon: Etude Démographique du Divorce et de la Séparation de Corps (Paris 1883).

Om Separationer og Skilsmisser i Danmark.

En statistisk Undersøgelse.

Af

Harald Westergaard.

I.

I Aarene 1875—84 var Antallet af Separationer i Kongeriget Danmark 4004 og af Skilsmisser ved Bevilling

*) Det statistiske Materiale til nærværende Afhandling, der udarbejdedes i Sommeren 1886 til Brug for Kirkeraadet, er dels indsamlet af Justitsministeriet, dels uddraget af det statistiske Bureaus Skrifter, særlig Statistiske Meddelelser 4de Bind, af Statistiske Oplysninger om Staden København (1876, 81 og 86), samt af Aarsberetningerne fra Overpræsidiets i København (Staden Københavns Regnskaber), ligesom jeg har samlet en Del Data ved at gennemgaa nogle Akter i Overpræsidentens Sekretariat. Endelig kan henvises til Nellesmann: Ægteskabs-skilsmisse ved kongelig Bevilling, Kbhvn. 1882; enkelte andre Kilder skulle nævnes nedenfor. For Udlandets Vedkommende kan navnlig henvises til en af det italienske statistiske Bureau til Brug ved forestaaende Lovarbejder udgivet Beretning: Le separazioni personali di conjugi e divorzi in Italia e in alcuni altri stati (Annali di statistica serie 3 a Vol 1 Roma 1882), hvortil slutter sig nogle senere Arbejder, saaledes Hugelmann: Die Ehetrennungen in katholischen Ländern (statistische Monatschrift IX. Jahrgang Wien 1883, jfr. ogsaa sammesteds XI. Jahrgang 1885 S. 1 og 447) og Bertillon: Etude Démographique du Divorce et de la Séparation de Corps (Paris 1883).

2068. Samtidig foretoges der 153,701 Vielser, saa at Antallet af Separationer udgjorde 2,₆ pCt. af Vielserne, og Antallet af Skilsmisser 1,₃ pCt. Ved Folketællingen den 1ste Februar 1880 taltes der ca. 340,000 bestaaende Ægteskaber, idet det samlede Antal af gifte Mænd og Kvinder var 680,904, og man kan saaledes regne, at der af 10,000 Gifte aarlig separeredes 12 og fraskiltes 6, eller med andre Ord, at der forefaldt 1 Separation aarlig blandt ca. 850 bestaaende Ægteskaber og 1 Skilsmisse aarlig blandt ca. 1646 Ægteskaber. I det samme tiaarige Tidsrum viedes 1025 fraskilte Mænd og 918 fraskilte Kvinder, saa at omtrent Halvdelen af de fraskilte Personer viedes igen. Af Fraskilte taltes der i 1880 5977, hvoraf 2556 Mænd og 3421 Kvinder.

Foruden det anførte Antal af Skilsmissebevillinger, fældes der aarlig nogle Skilsmissemøddomme, dog næppe mere end 25, blandt hvilke tilmed en stor Del ikke ere virkelige Skilsmisser, idet det er Tilfælde, hvor den ene Ægtefælle er bortebleven og formodes død.*)

At der i en Befolkning paa 2 Millioner Mennesker aarlig indtræffer ca. 400 Separationer og 200 Skilsmisser, tyder ved første Øjekast ikke paa nogen særlig foruroligende Tilstand, men naar man sammenligner disse Tal med Erfaringer fra andre Lande, vil man se, at Danmark indtager en særlig fremskudt Stilling, som et af de Lande, hvor Ægteskaber ophæves allerhyppigst. Saaledes kan der i Sverige, hvis Befolkning er over dobbelt saa stor som Danmarks, kun opvises omtrent 200 Ægteskabsskilsmisser aarlig, og i Norge har der

*) Nellesmann l. c. p. 6.

i de 10 Aar 1875—84 gennemsnitlig aarlig kun været 8 Skilsmisser og 29 Separationer.*) I Skotland faldt der i Aarene 1871—81 gennemsnitlig aarlig 53 Skilsmisser og i England og Wales i Aarene 1871—79 kun 221 Skilsmisser og 33 Separationer aarlig. Vender man sig til Frankrig, ser man, at der i Ti-aaret 1871—80 kun er forefaldet 2282 Separationer i aarligt Gennemsnit, altsaa forholdsvis flere Gange mindre end i Danmark, og i Italien er Antallet af Separationer ikke mere end 600 aarlig. Kun enkelte Stater

*) Nedenstaaende Oplysninger om Forholdene i Norge ere meddelte med sædvanlig Velvilje af det norske statistiske Centralbureau:

Bevillinger til Separation. Skilsmisse.			Bevillinger til Separation. Skilsmisse.		
1870.....	29	4	Overført 218	50	
1871.....	32	4	1878.....	42	7
1872.....	25	6	1879.....	41	9
1873.....	23	6	1880.....	21	9
1874.....	28	11	1881.....	18	11
1875.....	14	5	1882.....	20	9
1876.....	29	10	1883.....	29	8
1877.....	33	4	1884.....	47	7
At overføre	218	50		436	110

Antallet af Separationer fordelt paa Amter:

Smaalenene ...	32	Bratsberg.....	17	Romsdal.....	1
Akershus.....	24	Nedenæs	8	Søndre Trond-	
Kristiania.....	223	Lister og Man-		hjem.....	19
Hedemarken...	17	dal	9	N. Trondhjem..	»
Kristians.....	7	Stavanger	25	Nordland	3
Buskerud.....	5	Søndre Bergenhus	5	Tromsø	3
Jarlsberg og		Bergen	16	Finmarken.....	5
Laurvik.....	15	Nordre Bergenhus	2		
				Tils.	436

Oplysninger fra Buskerud omfatter ikke Aarene 1870—74, fra Nordland ikke 1870—76.

overgaa Danmark, navnlig Schweiz med over 900 Skilsmisser aarlig.

Man vil imidlertid let se, at disse Tal ere saa uensartede, at de ikke kunne sammenlignes umiddelbart, idet forskellige Forhold, navnlig Lovgivningen og den administrative Praxis i høj Grad paavirker Antallet af Skilsmisser og Separationer. Den væsentlige Grund til, at der ophæves saa faa Ægteskaber i Norge, er saaledes uden Tvivl den forholdsvis meget ringe Adgang dertil, som Loven indrømmer i dette Land. Medens det i Danmark maa siges at være overordentlig let at opnaa Separation og Skilsmisse, tilstaas der i Norge ikke Skilsmisse uden efter forudgaaende treaarig Separation, og Separation indrømmes kun, naar begge Ægtefællerne ønske Adskillelsen og ere enige om Vilkaarene*). For Sveriges Vedkommende bør det erindres, at Trolovelsen endnu eksisterer i dette Land, og at Trolovelser ligeledes skulle opløses ved Skilsmisse; der indtræffer aarlig ca. 140 saadanne Skilsmisser, blandt hvilke i det mindste en Del uden Tvivl bør lægges til Ægteskabskilsmisserne, for at man kan drage en Sammenligning mellem Sverige og Danmark. Hertil kommer, at Skilsmisse næppe er saa let at opnaa som i Danmark. Hvad endelig angaar England, er det bekendt, hvor bekostelig en Skilsmissesag er i dette Land, ligesom Antallet af Aarsager, der kunne give Adgang til Skilsmisse, er stærkt begrænset; ogsaa i Skotland er der væsentlige Hindringer for at opnaa Skilsmisse.

I de katholske Lande har det indtil den senere Tid været almindeligt, at Ægtefolk vel kunde opnaa Separa-

*) Nellesmann l. c. p. 89.

tion med Hensyn til Bord og Seng, men ikke Skilsmisse med Tilladelse til at gifte sig igen, og den Opfordring til at søge et Ægteskab hævet, som her i Landet ligger i Udsigten til at kunne indgaa i nyt Ægteskab, fandtes altsaa ikke der; man kan derfor heller ikke undre sig over, at Antallet af Separationer, hvor denne Ordning finder Sted, er forholdsvis lille; iøvrigt viser det sig, at i Lande, hvor Skilsmisse er bleven indført, som i Schweiz, er Skilsmissehyppigheden langt ringere blandt Katholikerne end blandt Protestantene, idet den katholske Kirkes Opfattelse af Ægteskabet gør sig gældende med stor Styrke til Trods for den Letthed, hvormed Ægteskaberne kunne opløses.

Hertil kommer en anden Betragtning, der stiller den forholdsvis store Skilsmissehyppighed i Danmark i et noget bedre Lys. Næsten overalt i Evropa lyder der stærke Klager over den stadige Stigning i Skilsmisernes eller Separationernes Antal. Medens saaledes i Frankrig Antallet af Separationer i aarligt Gennemsnit i Aarene 1837—40 var 2, for hver 1000 Vielser, var det i Aarene 1851—55 4 pro mille af Vielserne, 1871—75 $6\frac{1}{2}$ pro mille og 1876—80 9 pro mille. Ganske vist medførte en i 1851 udkommen Lov (loi sur l'assistance judiciaire) en Stigning i Separationernes Antal, men uafhængig deraf er der foregaaet en stadig Tilvæxt i Separationshyppigheden, saa at ogsaa andre Aarsager maa have været i Virksomhed. I Belgien var Skilsmissehyppigheden i 1851—55 aarlig 1 pro mille af Vielserne, i 1876—80 4 pro mille, i Holland er den steget i samme Tidsrum fra 3 til 5 pro mille, i Sverige fra 4 til 7 pro mille. Det er navnlig i den sidste Del af det anførte Tidsrum, at denne Stigning gør sig saa stærkt gæld-

ende. I England og Wales fordobles saaledes Skilsmisserne og Separationerne i Tiden fra 1871 til 1879, i Skotland kan man iagttage en lige saa stærk Stigning, der fortsættes i de to følgende Aar, i Sverige voxer Antallet af Ægteskabsskilsmisse i Løbet af 10 Aar med over 50 pCt. — hvorimod ganske vist Trolovelsesskilsmisser aftage i Antal —, i Belgien voxer fra 1871 til 1880 Separationernes Antal næsten til det dobbelte, Skilsmisernes til over det tredobbelte.

Disse Klager over den stadig tiltagende Løshed i Ægteskabsforholdene kunne ogsaa høres i Danmark, og ved første Øjekast synes de foreliggende Erfaringer at give Klagerne Ret. I Aarene 1869—74 var der saaledes gennemsnitlig aarlig 322 Separationer og 175 Skilsmisser, men i de følgende 10 Aar, som ovenfor nævnt, henholdsvis 400 og 207, en Stigning, der navnlig for Separationernes Vedkommende er stærkere end Befolkningsforøgelsen. Og i de sidste Aar kan man iagttage en stærk Tilvæxt til Skilsmisernes Antal, saa at man for Aaret 1884 kan tælle 243 Skilsmisser. En nærmere Betragtning af disse Forhold vil imidlertid vise, at Stigningen for den væsentligste Del ikke hidrører fra en tiltagende Løshed i Opfattelsen af Ægteskabet, og at der overhovedet i en lang Aarrække ikke synes at have fundet betydelige Forøgelser Sted i Antallet af Skilsmisser. Da dette er et meget vigtigt Punkt til Belysning af Forholdene i Danmark, skal jeg dvæle udførlig ved de foreliggende Oplysninger, idet jeg begynder med Folketællingerne.

Antallet af Fraskilte ved Folketællingerne 1855—80:

Aar.	Mænd.			Kvinder.		
	Absolut Antal.	Af 10,000 Personer vare Fraskilte.	Af 10,000 Gifte, Enkemænd og Fraskilte vare Fraskilte.	Absolut Antal.	Af 10,000 Personer vare Fraskilte.	Af 10,000 Gifte, Enker og Fraskilte vare Fraskilte.
1850.....	2019	29	78	2607	36	89
1855.....	2167	29	77	2920	39	92
1860.....	2369	30	78	3048	38	89
1870.....	2600	30	76	3389	37	87
1880.....	2556	26	68	3421	34	81

Denne Tabel viser flere mærkelige Forhold. I Tiden fra 1870 til 1880 holder Antallet af Fraskilte sig paa det nærmeste konstant, uagtet det samlede Folketal voxer med over 10 pCt., og naar Antallet af Fraskilte sættes i Forhold til Folketallet, ser man altsaa en ikke ringe Formindskelse; en saadan Formindskelse gør sig for Kvindekønnets Vedkommende gældende lige fra 1855, medens Forholdstallet i 1850 var noget mindre end ved den følgende Folketælling, men dog ikke saa lavt som i 1880. For Mændenes Vedkommende kan man nærmest betegne det forholdsvis Antal af Fraskilte som konstant i de tyve Aar fra 1850 til 1870. Sammenholder man de Fraskiltes Antal med den gifte Befolkning (o: Personer, der leve eller have levet i Ægteskab), ser man, at de Fraskiltes Antal i Tiden fra 1850 til 1880 for Mændenes Vedkommende er taget af fra 8 til 7 pro mille, for Kvindernes fra 9 til 8 pro mille.

Man kunde indvende imod denne Tavle, at Folketællingernes Opgivelser angaaende Fraskilte efter al Rimelighed ere temmelig uensartede, idet mange Fraskilte fejlagtig kunne være opførte som Gifte eller som

Enker og Enkemænd. Da Folketællingerne imidlertid i alle andre Retninger synes at være blevet paalideligere med Aarene, og navnlig Folketællingen i 1880 tør anses for temmelig nøjagtig, saa maa det antages, at der er udeladt forholdsvis flest Fraskilte ved de første Folketællinger, særlig maaske i 1850, da man første Gang talte de Fraskilte, og tilmed havde andre Vanskeligheder at bekæmpe. Man tør derfor uden Tvivl være berettiget til at drage den Slutning af Materialet, at Antallet af Fraskilte i Forhold til Folketallet er aftaget i de 30 Aar, hvorom Talen er. Det skal iøvrigt nedenfor nærmere drøftes, hvor vidt Folketællingens Resultater med Hensyn til de Fraskilte ere korrekte.

Det kunde imidlertid indvendes, at dette Resultat ikke er noget Bevis paa, at Skilsmisserne ikke ere voxede i Antal, idet det simpelt hen kan være en Følge af, at et forholdsvis stort Antal Fraskilte i den senere Tid have giftet sig igen. Herom giver nedenstaaende Tavle Oplysning:

Aar.	Mænd.			Kvinder.		
	Samlet Antal af Fraskilte, der viedes.	Af 1000 Viede vare Fraskilte.	Af 1000 Fraskilte viedes aarlig.	Samlet Antal af Fraskilte, der viedes.	Af 1000 Viede vare Fraskilte.	Af 1000 Fraskilte viedes aarlig.
1855—59.....	465	70	} 36	390	58	} 27
1860—64.....	380	65		418	71	
1865—69.....	462	68	} 34	462	68	} 26
1870—74.....	419	60		432	62	
1875—79.....	512	67	} 40	464	61	} 27
1880—84.....	513	66		454	59	

De Fraskilte, der indgaa i nyt Ægteskab, udgøre altsaa gennem alle de 6 5aarige Perioder noget nær det samme Tal i Forhold til det hele Antal Vielser, hvad der næppe havde kunnet finde Sted, hvis det samlede Antal Fraskilte var i stadig forholdsvis Tilvæxt. Og sammenligner man Vielserne blandt Fraskilte med de foran anførte Folketal, ser man, at heller ikke disse Forholdstal udvise nogen synderlig Bevægelse. At der i 1875—84, der overhovedet fremviser mange nye Ægteskaber, har været en forholdsvis stor Vielseshyppighed blandt fraskilte Mænd, kan sættes i Forbindelse med en rimeligvis stadig voxende Udvandring af de løsere Elementer blandt de Fraskilte, som nedenfor skal omtales, og som for de senere Aars Vedkommende altsaa maa bevirke en Nedgang i de Fraskiltes Antal.

For Aarene 1840—44 kender man Antallet af Skilsmisser i Kongeriget Danmark, der fordele sig, som nedenstaaende Tavle viser.

Antal af Skilsmisser ved Dom og Bevilling:

Aar.	København.	Købstæder og Land- distrikter.	Hele Landet.
1840	36	116	152
1841	32	123	155
1842	27	113	140
1843	23	101	124
1844	36	107	143
Tilsammen	154	560	714

Sammenligner man dette Antal med det gennemsnitlige Antal af bestaaende Ægteskaber i den nævnte Periode, ser man, at der indtraf 6,₆ Skilsmisser aarlig for hver 10,000 Ægteskaber. Gaar man ud fra, at der i Tiden omkring 1880 falder 25 Skilsmisser ved Dom

i aarligt Gennemsnit, hvad der turde være højt regnet, jfr. ovenfor Side 2. saa kommer man til meget nær det samme Tal, nemlig 6,₈ af hver 10,000 Ægteskaber. Gaar man ud fra Perioden 1870—79, faar man kun 6,₄ Skilsmisser for hver 10,000 Ægteskaber.

Man kan altsaa fastslaa, at Antallet af Skilsmisser nu for Tiden ikke er forholdsvis større end for 40 Aar siden, og efter Alt, hvad der foreligger, turde det ligge nærmest at antage, at Skilsmissehyppigheden siden 1840 har været noget nær konstant, selv om der indenfor mindre Afsnit af Perioden kan paavises større Svingninger. I Forbindelse hermed kan anføres den af A. B. Rothe i Aaret 1805 fremsatte Paastand, at Forholdet mellem de i København og Forstæder indgaaede Ægteskaber, og de Ægteskaber, der begæredes opløste ved Separation eller Skilsmisse, i 1804 havde været som 3 til 1 (jfr. Nellesmann l. c. p. 72). Dette Tal er stemplet som meget mistænkeligt, men tyder i hvert Fald paa, at Antallet af Separationer og Skilsmisser maa have været betydeligt i det nævnte Aar; dog maa det erindres, at Forholdstallet nu tildags ved fuldbyrdede Separationer i København, hvad nedenfor skal omtales, er 1 af 15, og naar dertil regnes Antallet af Sager, der ikke blev bevilgede, Antallet af Skilsmissesager og af Tilfælde, hvor Sagen endte med Præstens Mægling, vil man se, at Tallene fra de to Tidspunkter godt kunne nærme sig til hinanden.

Antallet af Separationer og Skilsmissebevillinger for hvert af Aarene 1869 til 1884 vil ses af nedenstaaende Tavle, der er bygget paa Opgivelser fra Justitsministeriet. Det kan bemærkes, at Tallene ikke stemme nøjagtig med de Oplysninger, som foreligge andetsteds fra, navn-

lig i Statistiske Meddelelser 4de Bind (om Drikfældighedsforholdene i Danmark), uden at Afvigelserne ere store nok til at rokke ved de Slutninger, der drages af Materialet. En saadan Afvigelse i Opgivelserne kan blandt andet hidrøre fra en forskellig Opfattelse med Hensyn til det Aar, hvortil en Separation eller Skilsmisse skal henføres (det Aar, i hvilket Sagen anlægges eller i hvilket den tilendebringes), og Afgørelsen af, naar en Sag er tilende, kan være vanskelig i mange Tilfælde, idet f. Ex. adskillige Ægtepar flere Gange melde sig til Separation; det indtræffer jævnlig, at Ægtefæller efter at have opnaaet Separation flytte sammen igen, for senere paany at søge Forbindelsen hævet.

Vielser, Skilsmissebevillinger og Separationer i Kongeriget Danmark 1869—84:

Aar.	Antal af		
	Vielser*).	Skilsmissebevillinger.	Separationer.
1869	12971	166	302
1870	13134	175	317
1871	13207	152	327
1872	13627	197	323
1873	14903	174	322
1874	15260	184	340
1875	15915	187	334
1876	16180	198	418
1877	15428	186	449
1878	14295	181	434
1879	14287	197	409
1880	14959	213	400
1881	15529	223	354
1882	15496	222	377
1883	15642	218	400
1884	15970	243	429
Tilsammen	236803	3116	5935

*) Til yderligere Oplysning anføres Antallet af Vielser 1860—68:

Aar.	Vielser.	Aar.	Vielser.
1860....	12849	1865....	15056
1861....	12097	1866....	14354
1862....	12044	1867....	13225
1863....	12456	1868....	12769
1864....	9466	Tils.	114316

Da Separationerne for en meget stor Del ere Forløbere for Skilsmissebevillinger, vil det være naturligt først at undersøge Bevægelsen i Separationerne.

Man ser, at indtil Aaret 1875 holder Antallet af Separationer sig nogenlunde konstant, men derefter sker der et pludseligt Spring, saa at der i 5-Aaret 1876—80 er et forholdsvis meget stort Antal Separationer. I de følgende Aar synker Antallet igen, men stiger i Slutningen af Perioden, og naar i 1884 til 429, det tredjestørste Tal i Perioden. For en Del kunne disse Bevægelser sættes i Forbindelse med Befolkningsforøgelsen, der udgør omtrent 1 pCt. aarlig, men de Afvigelser, der blive tilbage, ere saa store, at de ikke kunne forklares som et Spil af Tilfældigheder, hvad der tydeligt fremgaar af nedenstaaende Tavle; denne angiver, hvor mange Separationer der vilde forefalde hvert Aar, hvis Separationerne gennem hele Perioden stode i uforandret Forhold til Folketallet.

Antal af Separationer			Antal af Separationer		
Aar.	faktisk.	forventet efter Folketallet.	Aar.	faktisk.	forventet efter Folketallet.
1869...	302	344	1877...	449	373
1870...	317	348	1878...	434	376
1871...	327	351	1879...	409	380
1872...	323	355	1880...	400	383
1873...	322	358	1881...	354	387
1874...	340	362	1882...	377	391
1875...	334	366	1883...	400	394
1876...	418	369	1884...	429	398

I Begyndelsen af Perioden er der altsaa betydeligt færre Separationer, end der svarer til Gennemsnittet, derefter sker der en Bevægelse i modsat Retning, hvorefter der atter følger nogle Aar med den gennemsnitlige

Separationshyppighed; Resultatet af denne Bølgegang kan ses af følgende Oversigt:

	Antal af Separationer faktisk.	Det faktiske Antal afviger fra forventet.	Det forventede i pCt.
1869—75 ...	2265	2484	÷ 8,8
1876—80 ...	2110	1881	+ 12,2
1881—84 ...	1560	1570	÷ 0,6

Søger man nu at finde Forklaringen paa dette Fænomen, ligger det nær at undersøge, om der ikke har været tilsvarende Bevægelser i Antallet af Vielser. Dette viser sig ogsaa at være Tilfældet: i Treserne er Vielseshyppigheden forholdsvis lav, og naar et enkelt Aar som 1866 fremtræder med et betydeligt Antal Vielser, saa er dette nærmest Eftervirkninger efter Krigsaaret 1864, i hvilket Antallet af Vielser af nærliggende Grunde var exempelløst lavt. Den lave Vielseshyppighed holder sig til 1872, men derefter indtræder en voldsom Stigning, der kulminerer i 1876; endnu i 1877 er der mange Vielser, men i de følgende Aar er der en stærk Reaktion, indtil Vielseshyppigheden i Aarene 1881—84 naar det gennemsnitlige Tal. Dette fremgaar nærmere af nedenstaaende Oversigt.

Paa 100,000 Mennesker faldt der følgende Antal Vielser:

Aar 1866	834	Aar 1876	850
- 1867	761	- 1877	803
- 1868	727	- 1878	737
- 1869	731	- 1879	729
- 1870	733	- 1880	757
- 1871	729	- 1881	778
- 1872	745	- 1882	770
- 1873	807	- 1883	770
- 1874	818	- 1884	779
- 1875	844	I Gennemsnit	774

Bevægelsen i Vielseshyppigheden svarer altsaa nøje til Bevægelsen i Separationshyppigheden, men den forøgede Vielseshyppighed begynder og ender 3 Aar før Separationshyppigheden. Det synes altsaa, som om en stærk Tilgang af nye Ægteskaber efter faa Aars Forløb allerede giver sig Udslag i en stærk Forøgelse af Separationer, uagtet en saadan Tilgang kun i ringe Grad kan forøge Antallet af alt bestaaende Ægteskaber. Efter de Oplysninger, der foreligger for København, er dette let forklarligt; thi om end den gennemsnitlige Varighed af et Ægteskab, der søges opløst ved Separation, er temmelig lang, saa at man skulde vente at se Virkningen af en Stigning i Vielseshyppigheden meget senere, saa er der dog en overordentlig stor Mængde Ægteskaber, der søges opløste allerede efter et meget kort Samliv. Man kan anslaa den gennemsnitlige Varighed af Ægteskaberne ved Separationen til 8 Aar, og Antallet af Ægteskaber, der have haft en Varighed af 5 Aar eller mindre, udgøre omtrent $\frac{2}{5}$ af det samlede Antal, et Resultat, der svarer ganske godt til Erfaringer fra Udlandet. Naar der altsaa i et Aar er blevet stiftet et stort Antal Ægteskaber, saa vil Virkningen paa Separationernes Antal vise sig faa Aar efter, men da mange Separationer finde Sted adskillige Aar efter Vielsen, vil det vare længe, inden Virkningen fortager sig fuldstændig, og man kan derfor ikke vente, at Bevægelserne i Vielses- og Separationshyppigheden skulle være ubetinget parallelle.

For at se Forbindelsen mellem Vielser og Separationer kan man foretage en Deling i Perioder, saaledes at disse for Vielsernes Vedkommende falde 3 Aar

forud for Separationsperioderne. Man faar da følgende Resultat:

Antal af Vielser.		Antal af Separationer.		Forhold mellem Separationer og Vielser.
a.		b.		$\frac{a.}{b.}$
Aar 1866—72	93287	Aar 1869—74	2265	2,43 pCt.
- 1873—77	77686	- 1876—80	2110	2,72 -
- 1878—81	59070	- 1881—84	1560	2,64 -
Tils. 230043		Tils. 5935		2,58 -

Man ser, at Procenttallene ikke afvige særdeles fra Geennemsnittet, og i hvert Fald ere Afvigelserne langt mindre, end naar man sammenligner Separationshyppigheden med Folketallet. I Perioden 1876—80 er Antallet af Separationer imidlertid noget hyppigere end man skulde vente efter Vielseshyppigheden i Aarene 1873—77, men dette kan man ikke undre sig over. Naar der indgaas mange Ægteskaber, er det rimeligt, at der imellem dem er en Del letsindige Forbindelser, der hurtig vise deres Uholdbarhed, og man maa derfor altid i en saadan Periode vente forholdsvis mange Separationer.

Over denne Forbindelse mellem Vielses- og Separationshyppighed kastes der noget mere Lys ved at sondre imellem København og den øvrige Del af Danmark. Over en Tredjedel af Separationerne forefalde i København, hvilket i Forhold til Vielserne er 6—7 pCt. Dette maa selvfølgelig ikke forstaas saaledes, som om 6—7 pCt. af de i København stiftede Ægteskaber skulde vise sig uholdbare, hvad der unægteligt vilde være noget betænkeligt; man maa erindre, at der i den paa-gældende Periode er foregaaet en meget stor Indvandring til København, og navnlig har den uden Tvivl suget en

Mængde løse Elementer til sig, og mange Ægtefolk synes at tage til København, naar Samlivet hæves, for at søge Erhverv derinde. Man tør derfor ikke umiddelbart drage nogen Sammenligning mellem Vielserne og Separationerne i København, men det er dog indlysende, at Vielseshyppigheden og Indvandringen tildels maa blive paavirket af de samme Aarsager, saa at en Bølgebevægelse i Antallet af Separationer efter al Rimelighed vil vise sig parallel med Bølgegangen i Vielseshyppigheden. Nedenstaaende Tavle bekræfter i høj Grad denne Formodning.*)

Antal af Vielser og Separationer i København:

Vielser Separationer			Vielser Separationer		
Aar 1866	1525	—	Aar 1876	2343	154
- 1867	1406	—	- 1877	2199	127
- 1868	1371	—	- 1878	2144	154
- 1869	1505	—	- 1879	2079	164
- 1870	1511	—	- 1880	2263	139
- 1871	1586	95	- 1881	2465	125
- 1872	1768	106	- 1882	2605	146
- 1873	1914	128	- 1883	2699	149
- 1874	1996	114	- 1884	2908	176**)
- 1875	2539	101	Tils. 1878		

*) For Tiaaret 1871—80 ere Separationernes Antal hentede fra Statistiske Meddelelser 4de Bind; som foran bemærket stemme Hovedsummerne i dette Bind temmelig nær, men ikke aldeles, med Justitsministeriets Opgivelser, der imidlertid ikke kunne specialiseres.

**) I Aaret 1885 var Antallet af Separationer efter de af Magistraten udg. Statistiske Oplysninger gaaet ned til 149. Efter denne Kilde er Antallet af Separationer i Tidsrummet 1871—74 og 1876—84 1754 i Stedet for som her 1777, altsaa en Forskel af 23. Som ovenfor anført er, efter »Stat. Meddelelser«, Tallet for 1877 127, efter »Statistiske Oplysninger« er det derimod 104; det førstnævnte Tal turde maaske efter Sammenhængen med de øvrige Data have Formodningen for sig; iøvrigt findes der ogsaa for en Del af de andre Aar mindre Forskelligheder, som tagne under Et, hæve hverandre.

Sammenligner man Antallet af Vielser i Aarene 1868—81 med Antallet af Separationer i Perioden 1871—84, faar man Forholdet $6,78$ pCt. Naar man atter beregner $6,78$ pCt. af Vielserne i Perioderne 1868—72, 1873—77 og 1878—81, faar man følgende Antal forventede Separationer i Perioderne 1871—75, 1876—80 og 1881—84:

Antal af Separationer i København efter		
	Beregning.	Erfaring.
Aar 1871—75.....	525	544
- 1876—80.....	745	738
- 1881—84.....	607	596
Tils.		1878

Det ses heraf, at Erfaring og Beregning passer meget godt, altsaa med andre Ord, at der i den paa-gældende Periode har været et nogenlunde konstant Forhold mellem Separationer og Vielser i København.

Man kunde nu gaa et Skridt videre og beregne de tilsvarende Tal for den øvrige Del af Danmark. Man faar da som Resultat, at medens der i København falder $6,78$ Separationer paa hver 100 Vielser, er Tallet paa Landet og i Købstæderne i den tilsvarende Periode $1,95$ og i hele Landet $2,60$. Man faar da atter for de nævnte Perioder:

Antal af Separationer i Danmark 1871—84 i					
København		det øvrige Danmark		hele Landet	
efter		efter		efter	
Erfaring	Beregning	Erfaring	Beregning	Erfaring	Beregning
1871—75 544	525	1102*)	1159	1646	1684
1876—80 738	745	1372*)	1301	2110	2046
1881—84 596	607	964	977	1560	1584
Tils. 1878	—	3438	—	5316	—

*) Efter Stat. Meddelelser ere Tallene: 1096 og 1332; det for-
 andrer ikke Resultaterne synderligt, om disse Tal lægges til
 Grund i Stedet for de her benyttede.

Man ser, at Overensstemmelsen mellem Erfaring og Beregning er temmelig god, saa at man kan sige, at Separationshyppigheden saavel i København som paa Landet har holdt sig nogenlunde konstant, i Forhold til Vielseshyppigheden, i den paagældende Periode. I de to foregaaende Aar 1869—70 er Separationshyppigheden forholdsvis lille, men dette kan sættes i Forbindelse med den Omstændighed, at Vielseshyppigheden i de Aar, der skulle sammenstilles med de nævnte Aar, maa betragtes som lav, idet en betydelig Del af de stiftede Ægteskaber rettelig burde henføres til Krigsaaret 1864, i hvilket de vilde være blevne stiftede, hvis Forholdene havde været uforstyrrede; det er med andre Ord ikke en Mængde letsindige Forbindelser, der bleve til i Aaret 1866, men Ægteskaber, der vare blevne opsatte fra 1864 og 65.

Det kan bemærkes, at man uden Tvivl vilde kunne faa en endnu bedre Overensstemmelse mellem Erfaring og Beregning, hvis man kunde udsondre Købstæderne og Frederiksberg, hvor Vielseshyppigheden har været næsten lige saa foranderlig som i København.

Resultatet af denne Undersøgelse er i Korthed det, at Antallet af Separationer er i høj Grad afhængigt af Vielseshyppigheden, saa at en stærk Tilgang af nye Ægteskaber efter kort Tids Forløb afføder en stærk Tilgang af Separationer. Foruden denne Afhængighed kan man spore en Afhængighed af Forholdet mellem By- og Landbefolkning, saaledes at den stærke Tilstrømning til Byerne, som man har kunnet iagttage i det paagældende Tidsrum, bevirker en Stigning i Separationshyppigheden, idet Byerne suge en Mængde mere eller mindre slette Ele-

menter til sig fra Landet. Det er en allevegne fastslaaet Kendsgærning, der her lægger sig for Dagen for Danmarks Vedkommende, at der i Byerne opløses forholdsvis mange flere Ægteskaber end paa Landet. Naar man tager tilbørligt Hensyn til disse to Aarsagsmomenter, Vielseshyppighed og Befolkningens Forskydninger mellem By og Land, synes det som om der iøvrigt ikke har vist sig nogen Tendens til en Stigning i Separationernes Antal, saaledes som man kan iagttage den i flere andre Lande. Og det er næppe umuligt, at Grunden hertil er den overordentlige Lemfældighed, hvormed man hertilands gaar frem overfor Ægtefolk, som ønske deres Forbindelse hævet; i saa Henseende kan man henvise til et Land som Schweiz, hvor Antallet af Skilsmisser vel er stort og for saa vidt tyder paa betænkelige Forhold, men hvor der tillige ikke kan iagttages nogen Forøgelse i Antallet af Skilsmisser; Tallet synes at være kommet i Ro, efter at den første Strøm af Skilsmissesøgende var tilfredsstillet i det første Par Aar efter at Skilsmisseloven traadte i Kraft. Af Hensyn til dette Spørgsmaals Interesse, skal jeg meddele Erfaringerne.

Antal af Skilsmisser i Schweiz 1876—83:

	Abslut Antal.	Af 1000 bestaaende Ægteopløstes.
Aar 1876.....	1102	25
- 1877.....	1036	23
- 1878.....	1036	23
- 1879.....	938	21
- 1880.....	856	19
- 1881.....	945	21
- 1882.....	964	21
- 1883.....	898	19

2*

Man ser, at Antallet af Skilsmisser i Forhold til Folketallet snarest har holdt sig konstant fra 1879—83 efter at de ny Bestemmelser i Aarene 1876—78 have tilfredsstillet dem, der ved Lovens Ikrafttræden nærrede Ønker om at faa deres Ægteskab hævet.*)

Medens man altsaa er i Stand til at forme de vundne Resultater optimistisk, idet man udtrykker sig saaledes, at der indenfor hver Del af Danmarks Befolkning ikke kan spores nogen Stigning i Antallet af Separationer, saa kan det dog ikke nægtes, at der hertil knytter sig en meget væsentlig Skyggeside. Hvor meget man end kan glæde sig over, at der ikke indenfor hvert Befolkningslag er sket nogen Overgang til det værre, saa kan det dog ikke nægtes, at der indenfor Befolkningen foregaar Forskydninger, som ere særdeles ugunstige. Bybefolkningen med dens store Separationshyppighed er taget uforholdsmæssigt til, Ægtefolk, som maaske havde holdt sammen, hvis de kunde have fundet en Virksomhed i deres Hjemsted, ere dragne til Byerne for at søge Erhverv, hvorved de maaske oftest ere blevne skuffede, og de ere der hvirvlede ind i den samme Malstrøm, som den indfødte Befolkning levede i. Det er den ugunstige Fordeling af Befolkningen, med det stadig voxende Folketal i Byerne og den dermed uundgaaelig følgende store Proletariatbefolkning, der medfører en Stigning i Separationshyppig-

*) Resultaterne af den franske Skilsmisselov, der traadte i Kraft 27de Juli 1884, ere endnu ikke omfattende nok til at give Oplysning om dette Forhold. I Aaret 1884 separeredes 2821 Par, og der anlagdes 1657 Skilsmissesager, af hvilke dog de fleste først afgjordes i det følgende Aar. I 1885 forefaldt der 4227 Skilsmisser, hvoraf over en Tredjedel, 1465, i Seine-departementet.

heden; denne skyldes ikke en stigende Demoralisation indenfor hvert enkelt Samfundslag, men en stedse voxende ugunstig Fordeling af Samfundslagene: en af Nutidens Kræftskader. Et ganske tilsvarende Fænomen har man kunnet iagttage i England, hvor igennem en lang Aarrække Dødeligheden holdt sig konstant i hele Landet, uagtet Dødeligheden tog af baade i Byerne og Landdistrikterne. Byerne med deres store Dødelighedskvotient voxede hurtigere end Landbefolkningen, og denne Forskydning i en ugunstig Retning holdt Skridt med de hygiejniske Forbedringer og andre Fremskridt, der virke til en Formindskelse af Dødeligheden.

Det er muligt, at de nærværende trykkede Tider ville udøve en Reaktion (som der allerede synes at være Tegn til for Københavns Vedkommende), idet Landbefolkningens Overskud søger at faa Anbringelse i Hjemmet i Stedet for at søge til Byerne. Men naar denne Reaktion ikke er Tegn til en Forbedring i Samfundets Kaar, naar det snarere bliver vanskeligere at faa Albuerum i Danmark, saa tør man ingenlunde vente, at Reaktionen skal medføre en formindsket Separationshyppighed. Dette vil man kun kunne gøre sig Haab om, naar det kan lykkes at skaffe den erhvervsløse og fattige Befolkning bedre og mere betryggende Kaar, eller man ved en Udvandringspolitik kunde skaffe de overflødige Elementer en Tumbleplads.

Jeg skal nu gaa over til at undersøge Bevægelsen i Antallet af Skilsmisebevillinger, idet jeg med Hensyn til de absolute Tal for Aarene 1869—84 henviser til Tavlen Side 11. Denne Tavle udviser, som allerede bemærket, en ikke ringe Stigning i Skilsmisernes Antal, men denne vil i det Hele taget kunne

forklares paa lignende Maade som Bevægelsen i Separationshyppigheden, af hvilken Skilsmisseantallet i Danmark afhænger i en væsentlig Grad, som følgende Oversigt viser.

Antallet af Skilsmissebevillinger i Danmark 1879-84:							
Aar.	Beroende paa						Ialt.
	forud- gaaende 3-aarig Separation.	faktisk op- hørt Samliv.	lovbestemt Skilsmisse- grund.	Sindssyge.	3 Aars Straf- arbejde.	Andre Aar- sager.	
1879	153	20	19	2	1	2	197
1880	164	16	24	2	1	6	213
1881	181	8	30	2	1	1	223
1882	167	17	34	1	1	2	222
1883	177	17	17	2	2	3	218
1884	180	12	36	6	4	5	243
Tils.	1022	90	160	15	10	19	1316

Henved $\frac{4}{5}$ af Skilsmissebevillingerne bero altsaa paa forudgaaende 3aarig Separation, medens $\frac{1}{14}$ beror paa faktisk ophørt Samliv, omtrent en Ottendedel paa lovbestemte Skilsmissegrunde og Resten paa forskellige Aarsager, Sindssygdom, Strafarbejde osv. En Del af disse Aarsager vilde under lidt forandrede Forhold uden Tvivl have medført Separation, og derefter Skilsmisse, og man fejler derfor næppe ved at sige, at den overvejende Del af Skilsmisserne paavirkes af de samme Forhold som Separationerne, saa at der ogsaa for Skilsmisernes Vedkommende maa kunne paavises en Bølgegang parallel med Bevægelsen i Vielseshyppigheden, men selvfølgelig noget senere end Bølgebevægelsen i Separationerne.

Gennemgaar man Skilsmissesagerne for København,

viser det sig, at af de 248 Ægtepar, som i Aarene 1882—84 have opnaaet Skilsmissebevilling efter i Forvejen at være blevne separerede, have de 25 eller omtrent en Tiendedel opnaaet Skilsmisse inden Udløbet af 3 Aar, altsaa af Aarsager som Hor osv., 145 ere blevne adskilte i det 4de Aar efter Separationen, og 28 i det 5te Aar, saa at kun en Femtedel ventede længere. En Forøgelse i Antallet af separerede Personer vil altsaa — hvis disse Erfaringer bekræfte sig for hele Landet — medføre en Forøgelse i Skilsmissehyppigheden efter 3—4 Aars Forløb, og der vil mærkes en svagere Efterdønning i de følgende Aar. Med dette for Øje kan man sammenstille Antallene af Skilsmisser i forskellige Afsnit af det paagældende Tidsrum med Antallet af Skilsmisser i det tilsvarende Afsnit, som begynder 3 eller 4 Aar tidligere; nærmest ligger det at benytte 4 Aar, da der jo vil hengaa rigelig 3 Aar, inden Skilsmissesagen gaar i Orden, selv om Vedkommende strax efter de 3 Aars Forløb ansøger om Bevillingen, og man faar ogsaa de tydeligste Resultater ved Benyttelsen af 4 Aar; kendte man Fordelingen paa Aarstiderne, vilde man kunne komme Sandheden nærmere. Resultatet ses af følgende Oversigt:

Antal af Separationer		Antal af Skilsmissebevillinger		Forhold mellem Skilsmisser og Separationer
a.		b.		$\frac{a.}{b.}$
Aar 1869—71	946	Aar 1873—75	545	57,6 pCt.
- 1872—74	985	- 1876—78	565	57,4 —
- 1875—77	1201	- 1879—81	633	52,7 —
- 1878—80	1243	- 1882—84	683	54,9 —
Aar 1869—80	4375	Aar 1873—84	2426	55,5 pCt.

Man ser af denne Oversigt, at Skilsmissetallene lade sig aflede med nogenlunde stor Lethed af Antallene af Separerede; selvfølgelig kan man ikke undgaa Spring ved saa smaa Tal og ved en saa overfladisk Behandling af Stoffet; i Hovedtrækkene synes man at kunne slaa fast, at der ikke er nogen særlig Bevægelse, der gør sig gældende indenfor Skilsmissetallene, og at den stærke Tilvæxt i den sidste Del af den 12-aarige Periode hidrører fra den store Mængde Separationer i Midten af denne Periode. Der er altsaa efter de foreliggende Erfaringer ikke synderlig stor Fare for, at Antallet af Skilsmisser i de kommende Aar skal stige i nogen betænkelig Grad, men man maa selvfølgelig nære ganske de samme Betæneligheder med Hensyn til Skilsmisserne, som med Hensyn til Separationerne, nemlig at de ugunstige Forskydninger indenfor Befolkningen ville give sig tilkende ved en Forøgelse i Skilsmissehyppigheden, uden at dette kan siges at tyde paa en voxende Demoralisation i de enkelte Befolkningslag.

II.

Efter at det nu er bleven paavist, at Antallet af Skilsmisser og Separationer i Danmark i den undersøgte Periode har holdt sig nogenlunde stabilt, vil det være indlysende, at man tør bygge adskillige Slutninger paa det foreliggende Materiale, uden at man behøver at frygte for, at Slutningerne skulle være illusoriske, saaledes som det vilde have kunnet være Tilfælde, hvis store Bevægelser og Forskydninger havde gjort sig gældende indenfor det paagældende Tidsrum. Med dette for Øje skal jeg i det følgende gøre Rede for de væsent-

ligste Resultater, hvortil en Betragtning af Materialet for Danmark fører, idet jeg, hvor det synes ønskeligt, skal jævnføre Resultaterne med, hvad der foreligger fra Udlandet.

Det er ovenfor omtalt som en allevegne fastslaaet Kendsgerning, at forholdsvis mange flere Ægteskaber opløses i Byerne end paa Landet. Saaledes kan det anføres, at i Sverige er det aarlige Antal af Skilsmisser efter Erfaringer for Aarene 1876—84, i Byerne 19 af hver 1000 stiftede Ægteskaber, i Landdistrikterne kun $4\frac{1}{2}$, og i hele Landet 7. Skilsmissehyppigheden, sammenlignet med Vielseshyppigheden, er altsaa i Byerne 4 Gange saa stor som paa Landet. I Bayern er der ligeledes iagttaget en meget stor Forskel, idet Skilsmissehyppigheden er omtrent dobbelt saa stor i Byerne som paa Landet, og et lignende Resultat kommer man til for Schweiz, hvor der af 1000 bestaaende Ægteskaber i Aarene 1878—82 aarlig opløstes ved Skilsmisse i Byerne 3,4, paa Landet 1,7 og i hele Schweiz 2,0.*) Allerede de ældste statistiske Data om Skilsmisser i Danmark pege i samme Retning, thi de 714 Skilsmisser ved Dom og Bevilling, som fandt Sted i Aarene 1840—44, fordele sig saaledes, at der i København forefaldt 18,7 Skilsmisser aarlig for hver 1000 bestaaende Ægteskaber, men i den øvrige Del af Landet kun 5,6 og i hele Danmark under Et, som ovenfor an-

*) Heri er fraregnet Kanton Genf. At der i Sverige er en saa stor Forskel i Ægteskabs-Skilsmissehyppigheden i By og paa Land, hænger vistnok tildels sammen med, at de fleste Skilsmisser af Trolovede foregaa paa Landet; men selv om man tager Hensyn hertil, bliver der en meget væsentlig Forskel mellem Byernes og Landdistrikternes Skilsmissehyppighed.

ført 6₁₆, og naar man sammenligner Skilsmissernes Antal med Vielserne i samme Tidsrum ser man, at Antallet af Skilsmisser i København udgjorde 30 pro mille af de indgaaede Ægteskaber, i den øvrige Del af Landet kun 12 pro mille, og i hele Landet 14 pro mille. Ganske tilsvarende Forhold viser sig i Nutiden (jfr. foran Side 16): efter Erfaringer for Aarene 1882—84 forefaldt saaledes næsten Halvdelen af alle Skilsmisser i København, og omtrent $\frac{2}{5}$ af Separationerne, og benytter man sig af hele den Aarrække, for hvilken Materialet er delt efter Landsdele, nemlig Aarene 1871—80 og 1882—84, viser det sig, at der af 10000 bestaaende Ægteskaber i København opløstes 38 aarlig ved Separation, men i den øvrige Del af Landet kun 8. Nedenstaaende Tavle giver Oplysning om Fordelingen i de enkelte Dele af Landet.

Af 10000 bestaaende Ægteskaber opløstes aarlig ved Separation i Aarene 1871—80 og 1881—84:

København.....	58	Hjørring Amt.....	14
Københavns Amt.....	13	Thisted -	6
Frederiksborg -	9	Aalborg -	10
Holbæk -	9	Det nordlige Jylland....	12
Sorø -	8	Randers Amt.....	12
Præstø -	7	Aarhus -	9
Sjælland med Fradrag af		Vejle -	9
København.....	9	Det sydøstlige Jylland ..	10
Sjælland med Fradrag af		Ringkøbing Amt.....	6
København og Køben-		Ribe -	6
havns Amt.....	8	Viborg -	5
Bornholms Amt.....	3	Det vestlige Jylland	6
Maribo -	4	Jylland.....	9
Odense -	7	Hele Landet med Fradrag	
Svendborg -	5	af København.....	8
Fyn	6	Hele Landet.....	11
Øerne med Fradrag af			
København.....	7.5		

Københavns Amt, der bl. andet omfatter Fredeberg, frembyder selvfølgelig for en Del lignende Betingelser for hyppige Separationer som København, og det er derfor let forklarligt, at Antallet af Separationer i dette Amt er 1,3 pro mille; i de øvrige sjællandske Amter naar den aarlige Separationshyppighed ikke 1 pro mille, men Forholdene paa Sjælland ere dog — selv om København og Københavns Amt fraregnes — ugunstigere end paa de andre Øer, og særlig udmærker Lolland-Falster, og navnlig Bornholm, sig ved en særdeles lille Separationshyppighed. Det fortjener imidlertid at bemærkes, at i begge disse Amter synes Separationshyppigheden at voxe; det kunde næsten se ud, som om Befolkningens særlige Tilbøjeligheder udviskes mere og mere, jo mere Samkvemmet mellem de enkelte Landsdele voxer, og vel navnlig jo mere Forbindelsen med København forbedres.

Hvad Jylland angaar, ser man, at Hjørring Amt indtager en særlig fremskudt Stilling, men der er dog nogen Formodning for, at Tilbøjeligheden til at søge Separation er i Aftagende i dette Amt; iøvrigt har det tættere befolkede Østjylland med mange betydelige Byer en langt større Separationshyppighed end de vestlige Amter med den spredte Befolkning. I det Hele taget er Separationshyppigheden større i Jylland end paa Øerne (med Fradrag af København) og det er ikke umuligt, at dette skyldes den Omstændighed, at København snarere suger Befolkningens løse og slette Elementer til sig fra Øerne end fra det fjerne Jylland med de mange stærkt voxende, folkerige Byer. At en saadan Sugningsproces foregaar ved alle store Byer, turde være en Selvfølge, og en Undersøgelse af de i

København Separeredes Hjemsteder tyder i samme Retning. Det viser sig nemlig, at af de i København i Aarene 1882—84 bevilgede Separationssager, var der 5 pCt., hvor den ene af Ægtefællerne opholdt sig udenfor København og Frederiksberg, hvortil kom 3 pCt., hvor den ene Ægtefælle var i Udlandet. Hertil kommer en Del Tilfælde, hvor begge Ægtefællerne, som det ikke sjældent fremgaar af Akterne, ere flyttede til København kort inden Separationssagen. Endelig kommer hertil adskillige Tilfælde af Separation, som bevilges i Provinserne, ved hvilken den ene af Ægtefællerne opholder sig i København, saa at det, naar alt kommer til alt, maa være en ikke ubetydelig Brøkdel af Separationerne, om hvilke det gælder, at København har trukket den ene eller begge Ægtefæller til sig. For Skilsmisernes Vedkommende tør man regne, at i en Sjettedel af samtlige i København bevilgede Tilfælde opholder den ene Ægtefælle sig i en anden Del af Landet, hvortil jo ogsaa let kommer tilsvarende Tilfælde bevilgede i Provinserne og et meget betydeligt Antal Tilfælde, ved hvilke det viser sig, at den ene Ægtefælle er i Udlandet, hyppigst i Amerika. Den ene Ægtefælles Ophold udenfor Landet er konstateret i 8 pCt. af Skilsmissetilfældene, og endvidere er der en Del Tilfælde, i hvilke Mandens eller Konens Opholdssted er ukendt (over 5 pCt.), og sædvanligvis betyder dette vel, at den paagældende ikke er i Danmark, eller dog ikke i København. — Alt dette vidner om en stærk Spredning af de Personer, der søge deres Ægteskaber hævede, og det er let forstaaeligt, at Spredningen er stærkest for Skilsmisernes Vedkommende, idet dels Ægtefællernes Adskillelse kan være Aarsag til, at der begæres Skilsmisse,

og dels en Del Personer kunne være vandrede bort fra København eller Landet under Separationstiden, med andre Ord: den før Separationen begyndte Spredning er fortsat i de efter Separationen følgende Aar.*) I Forbindelse hermed staar vel den Kendsgærning, at der i Aarene 1882—84 i København er forefaldet forholdsvis flere Skilsmisssager end Separationssager, idet nemlig 47 (efter »statistiske Oplysninger« 46 pCt.) pCt. af samtlige Skilsmissebevillinger udstedtes i København, men kun 39 pCt. af Separationerne, medens der i det foregaaende Decennium iøvrigt var omtrent det samme Forhold blandt Separationer og Skilsmisser i København som i den øvrige Del af Landet. I nogle af de anførte Tilfælde er iøvrigt den ene af Ægtefællernes Opholdssted tvungent, nemlig i en Sindssyge- eller Straffeanstalt, men selv bortset herfra er Spredningen meget stærk.

Det kunde herefter synes rimeligt at antage, at der blandt de Separerede og Fraskilte særlig maa findes forholdsvis mange Udlændinge med Tilbøjelighed til at føre et omflakkende Liv, og dette modsiges ikke af de foreliggende Erfaringer, men paa Grund af det stærkt begrænsede og mangelfulde Materiale skal jeg ikke fordybe mig i dette Spørgsmaal. Ligeledes kan man med de for Danmark ejendommelige Konfessionsforhold for Øje søge nogen Vejledning i Ægtefællernes Trosbekendelse og deri, om de have indgaaet Ægteskab ved borgerlig Vielse. Der er en Antydning af, at dette spiller en Rolle, og det fremhæves udtrykkelig i en af Sagerne, at Religions-

*) De her anførte Data kunne vel kun betragtes som Minimumstal, idet der for en Del Sagers Vedkommende har manglet de fornødne Oplysninger, saa at Spredningen formentlig har et endnu større Omfang, end her antaget.

forskellighed er Hovedaarsagen til Ægtefællernes Uenighed, men ogsaa paa dette Punkt er Materialet altfor begrænset og uklart til at kunne tilstede positive Slutninger. I denne Henseende har man derimod interessante Oplysninger fra Udlandet, navnlig fra Schweiz, som følgende Oversigt viser:

Aarligt Antal af Skilsmisser i Aarene 1878 —82 for hvert 1000 bestaaende Ægteskaber			
	i Byerne.	paa Landet.	tilsammen.
Mand og Hustru Katholiker .	1,7	0,6	0,7
- - - Protestanter	4,0	2,5	2,8
Mand Katholik, Hustru Protestant.....	2,8	3,9	3,4
Mand Protestant, Hustru Katholik	4,3	5,6	5,1
Tilsammen	3,4	1,7	2,0

De blandede Ægteskaber ere altsaa i det Hele taget, idetmindste paa Landet, mere udsatte for Opløsning ved Skilsmisse, end de Ægteskaber, hvor begge Ægtefæller ere enten Protestanter eller Katholiker; særlig interessant turde det være at se, hvorledes katholske Ægtefolk trods Adgangen til at opnaa Skilsmisse holde sammen i en ganske anden Grad end Protestanter, saa at der af protestantiske Ægteskaber opløses forholdsvis 4 Gange saa mange som af katholske Ægteskaber. Derved forklares for en væsentlig Del den store Forskel, som kan iagttages i de enkelte Kantoner, idet man f. Ex. i Skovkantonerne som Uri og Unterwalden kun ser Skilsmisse som en ren Undtagelse, medens der i Kanton Zürich aarlig skilles 4 pro mille af de tilstedeværende Ægtepar, i Kanton Bern over 2 pro mille aarlig osv.

Hvorvidt der i Forbindelse med denne Religionens og Bylivets Indflydelse staar ethniske Ejendommeligheder, er vanskeligt at afgøre: det paastaas i Reglen, at —

alt andet lige — have de germanske Folkeslag større Tilbøjelighed til at søge Ægteskabsskilsmissen end de romanske, men et Bevis for denne Paastand er ikke let at føre, idet de forskellige Aarsagsmomenter ikke kunne holdes ude fra hverandre.

Tilsvarende Erfaringer, med Hensyn til den katholske Religions Indflydelse paa Separationshyppigheden, ere gjorte i Holland. og for Bayerns Vedkommende gælder det samme med Hensyn til Skilsmisseshyppigheden. Et Vidnesbyrd om Religionens Magt til at holde igen paa Tendenserne til at søge Ægteskaberne opløst har man ogsaa fundet i Belgien, hvor de flamske Dele af Landet, i hvilke det kirkelige Parti har dybere Rod end i de andre Provinser, udvise en ringe Skilsmisseshyppighed, saavel i Byerne som i Landdistrikterne. Disse Bemærkninger ere formentlig ikke aldeles uden Betydning med Hensyn til mulige Bestræbelser for at reducere Skilsmissernes og Separationernes Antal i Danmark.

(Sluttes i næste Hæfte.)
